МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: Управління фінансовими ризиками в банках України

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМД-22-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»
_____ Іванової Тетяни Ярославівни
(підпис)

Науковий керівник _____ _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 4 17.01.2024 р. Вечоровська В. С.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 15.01.2024
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 02.02.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: (підпис) Приходька Л. О.
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) Береславська О. Ю.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Чумицька Х. Ю.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Вергелюк Ю. Ю.
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	**від 0 до 10**	10		
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	12		
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**			
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	27		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	70		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 43 **балів.**

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	4	02.02.24	

Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра фінансових ринків та технологій

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків та технологій
_____Юлія КОВАЛЕНКО
«_15_» листопада 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Івановій Тетяні Ярославівні

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
Управління фінансовими ризиками в банках України
Затверджена наказом ректора від 15.11.2022 р. № 1208
2. Строк здачі закінченої роботи
_____09.12.2023_____
3. Мета роботи полягає у розробленні і впровадженні методичного підходу формування до управління фінансовими ризиками у банках в умовах економічної нестабільності.
4. Об'єкт дослідження: система управління фінансовими ризиками в банках України.
5. Предмет дослідження: сукупність теоретичних та прикладних аспектів формування системи управління фінансовими ризиками в умовах економічної нестабільності.
6. Орієнтована база дослідження: Акціонерне товариство «УкрСиббанк», Національний банк України.
7. Вихідні дані до роботи: вітчизняні та закордонні наукові праці, статті періодичних видань, Інтернет-джерела та фактичні дані діяльності банків України.
8. Перелік графічного матеріалу: 9 таблиць, 8 рисунків.

9. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретико - методичні аспекти управління фінансовими ризиками в банківських установах

1.1. Сутність фінансових ризиків та їх класифікація

1.2. Процес управління фінансовими ризиками в банківських установах

Розділ 2. Аналіз управління фінансовими ризиками в банківських установах в Україні

2.1. Оцінка банківських ризиків на сучасному етапі

2.2. Специфіка управління фінансовими ризиками в АТ «УкрСиббанк»

Розділ 3. Основні напрями вдосконалення управління фінансовими ризиками в банківських установах в Україні

10.Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	2.	3.	4.
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	29.09.2023 р.	29.09.2023 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2023 р.	31.10.2023 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-22.12.2023 р.	11-22.12.2023 р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	26-29.12.2023 р.	26-29.12.2023 р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-09.01.2024 р.	02-09.01.2024 р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	01.11.2023 р.-04.12.2023 р.	01.11.2023 р.-04.12.2023 р.
7	ЗАХИСТ	01-02.02.2024 р.	01-02.02.2024 р.

11. Дата видачі завдання «15» 11 2022

12. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

13. Гарант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

14. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Іванова Т.Я
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Управління фінансовими ризиками в банках України

Мета курсової роботи полягає у розробленні і впровадженні методичного підходу формування до управління фінансовими ризиками у банках в умовах економічної нестабільності.

Завданнями роботи є дослідити характеристики поняття фінансових ризиків та їх класифікації; провести аналіз управління фінансовими ризиками в банківських установах; провести оцінку банківських ризиків в Україні на сучасному етапі; дослідити специфіку управління фінансовими ризиками в АТ «УкрСиббанк»; визначити основні напрями вдосконалення управління фінансовими ризиками в банківських установах.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів формування системи управління фінансовими ризиками в умовах економічної нестабільності.

Об'єктом дослідження є система управління фінансовими ризиками в банках України.

Базою дослідження виступає акціонерне товариство «УкрСиббанк», Національний банк України.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації, щодо системи управління фінансовими ризиками в банках України.

Отримані результати можуть слугувати підґрунтям для розроблення та вдосконалення стратегій ризик-менеджменту, сприяючи збереженню фінансової стабільності та підвищенню конкурентоспроможності банківського сектору в умовах зростаючої складності фінансового середовища. Ці результати є важливим внеском у вдосконалення фінансової системи України та забезпечення її стійкості в умовах глобальних економічних викликів.

Кваліфікаційна робота містить 9 таблиць, 8 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел містить 29 найменувань.

Ключові слова: банківська установа, банківська система, банківський ризик, фінансовий ризик, управління фінансовими ризиками.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023.

Рік захисту роботи 2024.

ABSTRACT

Financial risk management in banks of Ukraine

The meta of the coursework is the development and implementation of a methodological approach to financial risk management in banks under conditions of economic instability. The tasks include investigating the characteristics and classification of financial risks, analyzing financial risk management in banking institutions, assessing banking risks in Ukraine at the present stage, studying the specifics of financial risk management at PJSC "UkrSibbank," and identifying main directions for improving financial risk management in banking institutions.

The subject of the research is a combination of theoretical and applied aspects of forming a financial risk management system in the context of economic instability. The object of the study is the financial risk management system in banks in Ukraine. The research is based on PJSC "UkrSibbank" and the National Bank of Ukraine.

The results of the study lead to conclusions and recommendations regarding the financial risk management system in banks in Ukraine. The obtained results can serve as a basis for the development and improvement of risk management strategies, contributing to the preservation of financial stability and the enhancement of the competitiveness of the banking sector in the face of growing complexity in the financial environment. These results are an important contribution to improving Ukraine's financial system and ensuring its stability in the conditions of global economic challenges.

The qualification work includes 9 tables, 8 figures, and 1 appendix. The list of used sources contains 29 references.

Keywords: banking institution, banking system, banking risk, financial risk, financial risk management.

The year of performance of qualification work is 2023.

The year of job protection is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП……. 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ…….. 5

1.1. Сутність фінансових ризиків та їх класифікація…….. 5

……..…….

1.2. Процес управління фінансовими ризиками в банківських установах. 13

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ В УКРАЇНІ…… 22

2.1. Оцінка банківських ризиків на сучасному етапі…….. 22

2.2. Специфіка управління фінансовими ризиками в АТ " УкрСиббанк». 28

РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ В УКРАЇНІ……..... 37

ВИСНОВКИ…… 44

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 47

ДОДАТОК…… 51

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема управління фінансовими ризиками в умовах економічної нестабільності є важливим компонентом системи ризик-менеджменту, її стрижнем, проте керівництво банку часто не приділяє їй належної уваги. Водночас в умовах невизначеності і соціально-економічної нестабільності саме грамотно вибудувана система управління ризиками допомагає приймати ефективні управлінські рішення, що призводять до досягнення довгострокових стратегічних цілей. Актуальність вивчення цієї проблеми зумовлена необхідністю формування ефективної системи по мінімізації ризиків та управлінні ними, що має об'єднати в єдиний ланцюг визначення ключових ризиків банків, організацію управлінської діяльності щодо їх аналізу і оцінки та вміння використовувати ефективні методи для їх подолання.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Вивченню та аналізу теоретичних аспектів управління фінансовими ризиками в банківських установах присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: Богацької Н. М., Бодрової Н. Е., Болдової А. А. , Боринця С. Я., Коваленко Ю. М., Веріги Г. В., Завори Т. М., Кізлика О. С., Коваленка Д. І., Коваленко Ю. М., Козакевича О. Р., Кухаренка Д. С., Маляренка І. В., Мещерякова О. О., Пруського О. С., Рибачука Ю. О., Шарової С. В. та інших вчених − економістів.

Метою дослідження є розроблення і впровадження методичного підходу формування до управління фінансовими ризиками у банках в умовах економічної нестабільності

Проведене дослідження дозволило сформувати наступний перелік завдань:

1. Дослідити характеристики поняття фінансових ризиків та їх класифікації

2. Провести аналіз управління фінансовими ризиками в банківських установах
3. Провести оцінку банківських ризиків в Україні на сучасному етапі
4. Дослідити специфіку управління фінансовими ризиками в АТ «УкрСиббанк»
5. Визначити основні напрями вдосконалення управління фінансовими ризиками в банківських установах

Об'єктом дослідження система управління фінансовими ризиками в банках України

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів формування системи управління фінансовими ризиками в умовах економічної нестабільності.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі загальні та спеціальні методи дослідження: монографічний – для розкриття понятійно-категоріального апарату системи управління фінансовими ризиками; теоретичного узагальнення – для визначення наукових і методичних підходів щодо визначення сутності банківських ризиків; системний підхід – для систематизації банків України; статистичний аналіз – для аналізу ризиків в діяльності банків; метод експертних оцінок – для визначення параметрів ризиків в банку; графічний – для ілюстрації теоретичних і практичних матеріалів.

Інформаційною базою дослідження слугували вітчизняні та закордонні наукові праці, статті періодичних видань, Інтернет-джерела та фактичні дані діяльності банків України.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

1.1. Характеристика поняття фінансових ризиків та їх класифікація

В міру швидкого розвитку ринкової економіки однією з основних та пріоритетних цілей підприємницької діяльності можна назвати отримання прибутку. Суб'єкти господарювання мають справу з різними видами ризиків, які значно ускладнюють їх діяльність, тому в повному обсязі передбачити результат отримання прибутку не можна.

Діяльність фірми, саме фінансова діяльність, пов'язані з різними видами ризиків, які впливають її результати.

Такі ризики, що супроводжують фінансову діяльність фірми, поєднують у спеціальну групу, назва якої – фінансові ризики. У загальному портфелі ризиків фірми ця група ризиків займає особливу, головну роль.

Група фінансових ризиків з’явилась із виникнення грошового обігу. У сучасній економіці роль фінансових ризиків загальновизнаною, а також досить високою.

Фінансовий ризик — імовірнісна характеристика події, яка у віддаленій перспективі може призвести до виникнення втрат, неотримання доходів, недоотримання чи отримання додаткових доходів, внаслідок усвідомлених дій кредитної організації під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку в умовах невизначеності економічного середовища [1].

Саме в процесі взаємодії підприємства з різними фінансовими інститутами, такими як банки, страхові компанії, біржі тощо, з'являється фінансовий ризик.

З погляду авторів можна назвати кілька основних причин появи фінансових ризиків [2]:

1. Стихійні лиха, а також спонтанні природні явища та процеси.

Такі види стихій як повені, град, мороз, цунамі, землетруси несуть негативний вплив на підприємницьку діяльність, а також найчастіше призводять до непередбачених витрат.

2. Зіткнення різних інтересів.

Коли виникає таке джерело ризику, результати можуть бути різними. Він може призвести як до війн або міжнаціональних конфліктів, так і до дуже високої конкуренції або невідповідності поглядів на ситуацію.

Так, наприклад, підприємцю можуть обмежити іноземні інвестиції, заборонити експорт чи імпорт, він може зіткнутися з вилученням товарів та підприємств. Щоб отримати якнайбільше покупців і підвищити попит, конкуренти збільшують асортимент своїх товарів, значно покращують їхню якість і знижують ціну.

У сучасній економіці має місце й несумлінна конкуренція. Через незаконні дії одного з конкурентів, відбувається значне ускладнення здійснення підприємницької діяльності іншого. Також існує і розбіжність інтересів, здатне негативно вплинути на підприємницьку діяльність та її результати.

3. Випадковість.

У схожих умовах подія відбувається по-різному, отже, випадковість є однією з причин виникнення ризиків. Все це відбувається тому, що суб'єкти підприємницької діяльності вступають у різні багатоваріантні відносини, крім того є можлива суть різних соціально-економічних і технологічних процесів.

4. Ймовірний характер науково-технічного та технологічного прогресу

На даний час можна досить точно передбачити розвиток науки і техніки. Але наслідки від цього розвитку виявити дуже складно, можна сказати неможливо. Оскільки витрати та результати технічного прогресу

розтягнуті у часі, тому не реалізуємо без ризику. Усе це визначено імовірнісним характером технологічного прогресу.

5. Невизначеність.

Такий стан, як невизначеність виникає через неповноту, недостатність інформації про необхідний предмет або явище, з різних змін інформації, а також через обмеженість людини до повного обсягу інформації.

У сучасному світі необхідна та використовувана інформація найчастіше є неточною та спотвореною. Тому можна зробити висновок, що збільшення ризику виникнення негативних наслідків від ухвалення рішення відбувається через зниження якості та повноти інформації.

Виникнення невизначеності пов'язане зі складністю процесу пізнання: неоднозначні пізнання об'єктів та явищ за існуючих методів наукового пізнання; Наявні розбіжності у намірах, цілях, і навіть у психологічних установках.

У діяльності, що з управлінням фінансовими ризиками, вивчаються такі чинники, які впливають рівень ризиків фірми. Аналіз цих факторів проводиться з метою виявлення рівня керованості фінансовими ризиками та встановлення способів їхнього зниження. Усі чинники, які впливають на рівень фінансових ризиків, можна поділити на зовнішні та внутрішні, які розглянуті нижче у таблиці 1.1 [3].

Таблиця 1.1

Фактори, що впливають на рівень фінансових ризиків [4].

Зовнішні фактори	**Внутрішні фактори**
Рівень економічного розвитку країни	Основні напрямки фінансової стратегії
Державне регулювання фінансової складової діяльності фірми	Наявність фінансових коштів у фірми
Темпи інфляції у країні	Розмір власного капіталу фірми
Кон'юнктура попиту та пропозиції на фінансовому ринку	Склад активів, що використовуються
Рівень конкуренції у готельних сегментах фінансового ринку	Раціональність використання фінансових ресурсів
Економічний стан у галузі діяльності	Види фінансових інструментів, що використовуються фірмою

Рівень криміногенної обстановки у регіоні діяльності	Рівень кваліфікації фінансових менеджерів фірми

До особливо важливих зовнішніх факторів можна віднести: зміну відсоткових та податкових ставок, мит, інфляцію, різні зміни у трудовому законодавстві тощо. Вплив внутрішніх факторів, таких як помилки у діяльності керівництва та персоналу, також небезпечно впливають на діяльність фірми. Зарубіжні експерти зробили висновок, що близько 90% невдач фірм, насамперед, пов'язані з малим досвідом керівництва в управлінні персоналом, а також невмінням пристосовуватися до умов середовища, що швидко змінюються. Все це призводить до збільшення помилок у прийнятті рішень та, відповідно, до зниження позицій фірми на ринку.

До внутрішніх чинників також можна віднести і суб'єктивний чинник ставлення ризику. Готовність ризикувати у всіх людей є різною. Деякі керівники готові постійно ризикувати, а інші, своєю чергою, з обережністю підходять до ризику або зовсім не хочуть ризикувати. Вибір тієї чи іншої стратегії у діяльності підприємства залежить від поведінки людей. Ті керівники, які обирають стратегію, яка не схильна до ризику, обирають постійний стабільний дохід. За такого абсолютно безризикового підходу підприємство найчастіше отримує невисокий дохід. Керівники, які абсолютно нейтрально ставляться до ризиків, розраховують на той дохід, який очікують, незважаючи на ймовірні збитки. Керівники, які готові ризикувати, зазвичай хочуть отримати найбільший прибуток, і мають намір мінімізувати втрати для отримання максимального результату.

По відношенню до ризику можна використовувати різноманітні заходи, які дозволять спрогнозувати можливість появи ризикової події та негайно вжити заходів для зниження ступеня його впливу на підприємство. Усе це свідчить, що ризиком можна управляти.

У практиці формування системи ризик-менеджменту підприємства фінансові ризики класифікують за такими ознаками: за об'єктом, що

характеризується, за сукупністю досліджуваних інструментів, за комплексністю дослідження, за фінансовими наслідками, за характером прояву в часі, за рівнем фінансових втрат, за видами і т.д.

Тим не менш, найбільш обґрунтованим на наш погляд є поділ фінансових ризиків на зовнішні та внутрішні, зумовлений домінуючими факторами у виникненні цих ризиків [5]. На рис. 1.2 представлена класифікаційна схема фінансових ризиків підприємства, створена з урахуванням існуючих класифікацій, з урахуванням реалій теперішнього часу.

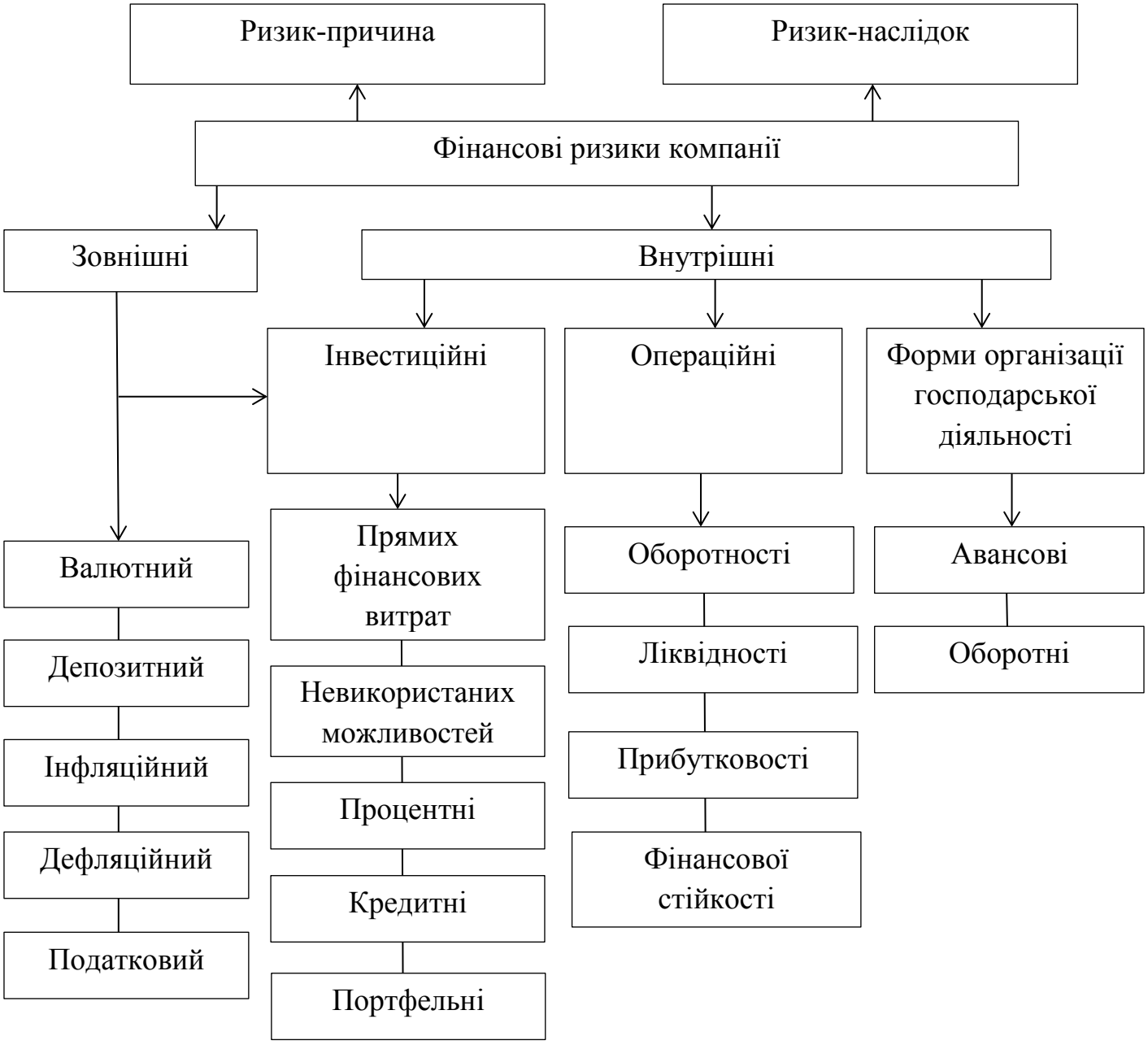

Рис. 1.2 – Класифікація фінансових ризиків компанії

[побудовано автором]

До зовнішніх фінансових ризиків нами було віднесено:

– валютний ризик – спричинений коливаннями курсів іноземних валют та напряму впливає на діяльність компаній, які займаються експортно-імпортною діяльністю

– депозитний ризик викликаний неповерненням депозитних вкладів, непогашення депозитних сертифікатів;

– інфляційний ризик виникає через знецінення національної валюти; дефляційний ризик виникає через подорожчання національної грошової одиниці;

– податковий ризик спричинений неправильним адмініструванням та збором податків органами державної влади [6].

Інвестиційний фінансовий ризик доцільно віднести як до внутрішніх, і зовнішніх ризиків, оскільки він висловлює можливість виникнення непередбачених фінансових втрат у процесі інвестиційної діяльності підприємства.

У різних кредитних установ виникає висока небезпека збитків та втрат через підвищення процентних ставок, які вони виплачують за залученими коштами, над ставками за виданими кредитами. Така небезпека відноситься до процентних ризиків. Також до них можна віднести такі ризики як ризики втрат інвесторів через зміну дивідендів з акцій та інших видів цінних паперів.

Курсова вартість цінних паперів знижується у зв'язку із зростанням ринкової ставки відсотка. В результаті підвищення відсотків не виключено і початок масового скидання цінних паперів, які емітовані під нижчі відсотки, та які емітент приймає назад за умовами випуску. При підвищенні відсотка порівняно з фіксованим рівнем під процентний ризик потрапить той інвестор, який вклав кошти в термінові та довгострокові цінні папери з фіксованим відсотком. Іншими словами, інвестор не може звільнити

вкладені кошти, а отже, і не може збільшити свої доходи завдяки підвищенню відсотка [7].

Емітент несе відсотковий ризик, випускаючи в обіг різні види цінних паперів, як середньострокових, і довгострокових з фіксованим відсотком за існування зниження середньоринкового відсотка проти фіксованого рівня. Іншими словами, під нижчий відсоток емітенту можна було б залучити гроші з ринку, але оскільки він пов'язаний зробленим ним випуском цінних паперів, під нижчий відсоток залучати гроші не може. Такий вид ризику має місце і для короткострокових паперів за високого зростання відсоткових ставок.

Інвестиційні ризики включають такі підвиди ризиків:

– ризик прямих фінансових витрат;

– невикористаних можливостей;

– процентний являє собою втрати, які можуть зазнати інвестори через зміну дивідендів за акціями, відсоткових ставок на ринку за облігаціями; кредитний виникає через емітента, який випустив боргові цінні папери та не в змозі виплачувати за ними відсотки;

– портфельний ризик являє собою сукупність всіх фінансових та матеріальних активів, які складають інвестиційний портфель [8].

У внутрішніх фінансових ризиках операційні ризики та ризики, пов'язані з формою організаційної діяльності підприємства.

Операційні ризики відповідно до напрямів фінансового аналізу діяльності підприємства було вирішено поділити на:

– ризики оборотності показує наскільки швидко фінансові активи обертаються у процесі діяльності компанії;

– ризик ліквідності безпосередньо залежить від структури та обсягу активів якими володіє компанія;

– ризик прибутковості показує коливання рівня прибутку, який очікує отримати компанія;

– ризик фінансової стійкості проявляється порушенні стабільності фінансового розвитку компанії.

До ризиків, що з формою організації господарську діяльність підприємства, ставляться [9]:

– авансові ризики можуть виникнути при укладанні будь-якого договору, який передбачає отримання коштів;

– оборотні ризики виникають в разі настання дефіциту фінансових ресурсів напротязі терміну регулярного обороту .

Всі перелічені види фінансових ризиків залежно від ситуації, що склалася на ринку або всередині компанії, можуть набувати як постійний, так і змінний характер, що необхідно враховувати в процесі планування діяльності підприємства.

Також доцільним вважається представлені ризики класифікувати за ознакою причинно-наслідковості, адже поява одного ризику може спонукати виникнення інших видів. Отож можна стверджувати, що фінансові ризики перебувають у центрі діяльності будь-якого підприємства, а й повною мірою впливають на ризики інших сферах його діяльності, що визначає фінансову сферу як головний елемент стратегії управління ризиками підприємства.

Представлена, класифікація, на нашу думку, є найбільш

повною, зрозумілою та вичерпною, що значною мірою сприятиме виявленню, оцінці та зниженню ступеня ризику у сфері фінансово-господарської діяльності підприємства.

Підходи до оцінки фінансових ризиків можна розділити втричі основні групи [10]:

1. Оцінка ймовірності виникнення. Фінансовий ризик як можливість виникнення несприятливого результату, шкоди чи втрати.

2. Оцінка можливих збитків за різних сценарій розвитку тієї чи іншої ситуації. Фінансовий ризик як абсолютний розмір втрат можливої несприятливої події.

3. Комбінований підхід. Оцінка фінансового ризику, як ймовірність виникнення, і розміру втрат.

На практиці найчастіше використовується комбінований підхід, оскільки крім ймовірності появи ризику, він дає можливість визначити ймовірні збитки для фінансової діяльності фірми, що виражається у грошовому еквіваленті [11].

У висновку можна сказати, що фінансові ризики є основними при впливі на результат фінансово-господарську діяльність підприємства.

У керівників організація має бути уявлення про важливість обліку фінансових ризиків у підприємницької діяльності та роль фінансового менеджменту у забезпеченні фінансової стійкості на основі раціонального управління існуючими ризиками. Можна оцінювати ризик різних фінансових операцій та забезпечувати оптимальне управління ризиками у конкретній фінансовій ситуації, враховуючи достатню кількість видів ризиків. Вивчення лише двох або трьох видів ризику не дасть реальної картини існуючих небезпек та загроз, які можуть істотно вплинути саме на цю організацію.

1.2. Процес управління фінансовими ризиками в банківських установах

Ризик переважно детермінується як небезпека, ймовірна небезпека, можливість, подія, діяльність, рівень невизначеності, ситуативна характеристика, загроза. Різноманітність думок про сутність ризику пояснюється багатоаспектністю даного явища, що визначає актуальність подальшого дослідження природи та сутності ризику.

Система управління ризиками в банківських установах регулюється Постановою 11.06.2018 № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» [12]. Згідно з нею Банк створює комплексну, адекватну та ефективну систему управління ризиками, яка відповідає таким принципам:

1) ефективність - забезпечення об'єктивної оцінки розміру ризиків банку та повноти заходів щодо управління ризиками з оптимальним використанням фінансових ресурсів, персоналу та інформаційних систем щодо управління ризиками банку;

2) своєчасність - забезпечення своєчасного (на ранній стадії) виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях;

3) структурованість - чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками між усіма структурними підрозділами та працівниками банку, та їх відповідальності згідно з таким розподілом;

4) розмежування обов'язків (відокремлення функції контролю від здійснення операцій банку) - уникнення ситуації, за якої одна й та сама особа здійснює операції банку та виконує функції контролю;

5) усебічність та комплексність - охоплення всіх видів діяльності банку на всіх організаційних рівнях та в усіх його структурних підрозділах, оцінка взаємного впливу ризиків;

6) пропорційність - відповідність системи управління ризиками бізнес-моделі банку, його системній важливості, а також рівню складності операцій, що здійснюються банком;

7) незалежність - свобода від обставин, що становлять загрозу для неупередженого виконання головним ризик-менеджером, головним комплаєнс-менеджером, підрозділом з управління ризиками та підрозділом контролю за дотриманням норм (комплаєнс) своїх функцій;

8) конфіденційність - обмеження доступу до інформації, яка має бути захищеною від несанкціонованого ознайомлення;

9) прозорість - оприлюднення банком інформації щодо системи управління ризиками та профілю ризику.

Кредитні ризики банків регулюються Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні [13]. Національний банк України (далі - Національний банк) установлює порядок визначення регулятивного

капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

1) нормативи кредитного ризику:
2) максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7),
3) великих кредитних ризиків (Н8),
4) максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9);

У процесі діяльності банки стикаються з різними видами ризиків. В умовах широти сфери банківської діяльності та різноманіття банківських продуктів та послуг необхідно здійснювати класифікацію банківських ризиків. Залежно від певних критеріїв, її можна подати так (рис. 1.2).

Розмаїття представлених у цій класифікації ризиків свідчить у тому, що ризики відбивають специфіку діяльності кредитної установи, та його наявність вимагає від банку цілеспрямованої і планомірної роботи, не розрізненого набору окремих заходів, а певної системи управління ризиками [14].

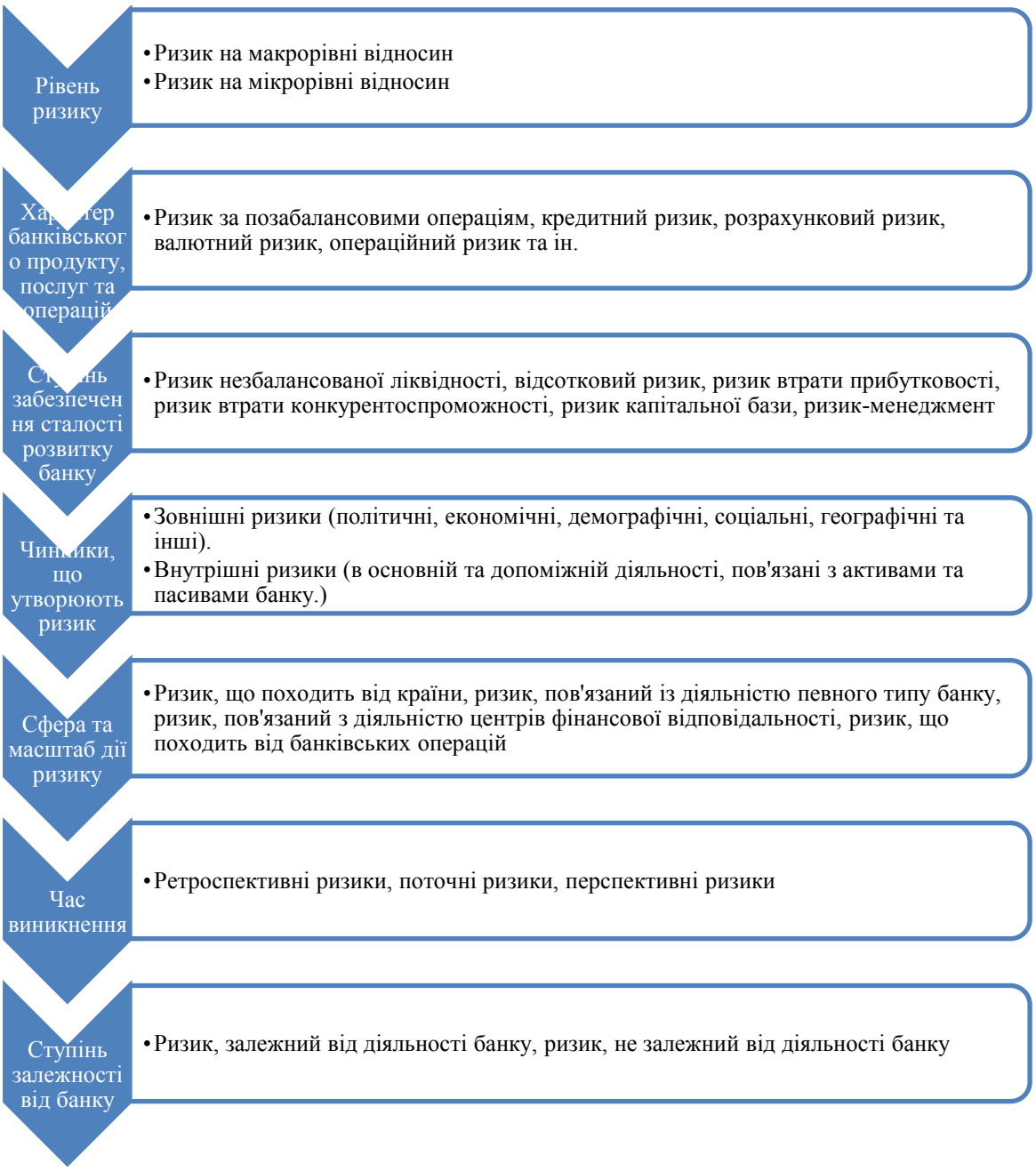

Рис. 1.3 - Класифікація банківських ризиків

[побудовано автором]

Практика показує, що банківські ризики при їх різноманітті відображають специфіку діяльності кредитної установи, вони виходять з його дії або бездіяльності, затримки, передчасності або помилковості його дій. Успішна діяльність банку загалом значною мірою залежить від обраної

системи управління ризиками. Виходячи з видів банківських ризиків, у цій системі можна виділити блоки управління кредитним ризиком, ризиком незбалансованої ліквідності, процентним, операційним, втрати прибутковості, а також комплексні блоки, пов'язані з ризиками, що виникають у процесі окремих напрямків діяльності кредитної організації.

Перші відрізняються непереборністю впливу (війни, стихійні лиха), а другі можуть бути подолані своєчасними та правильними діями. Виділяють також фактори ризику, які поділяються на зовнішні та внутрішні (рис. 1.3).

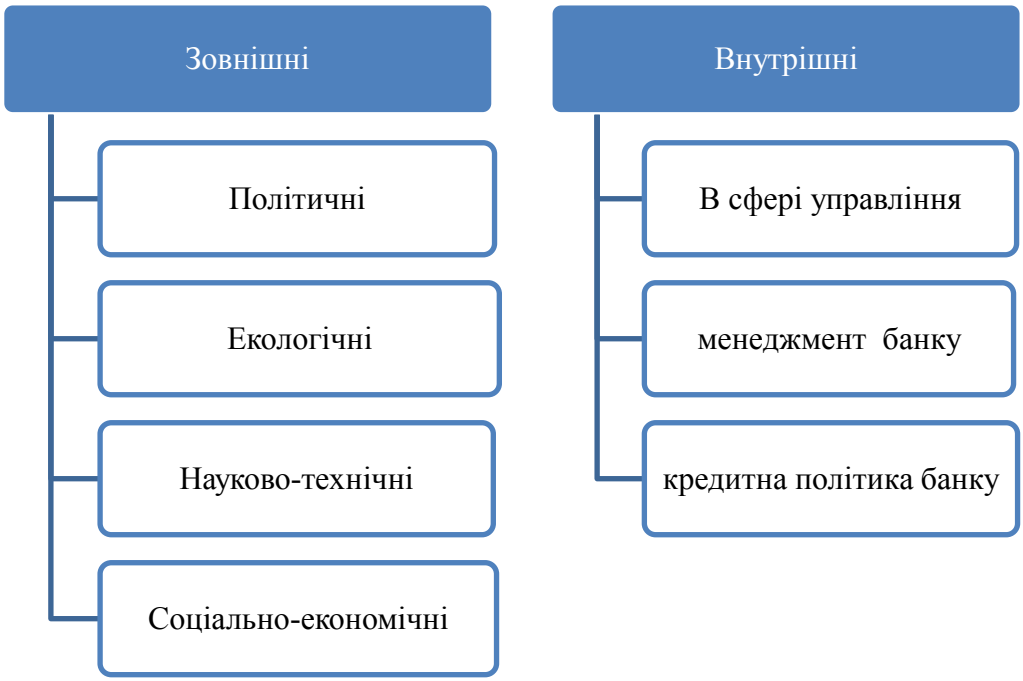

Рис. 1.3 - Зовнішні та внутрішні фактори ризиків в банківській діяльності [15].

До об'єктивних чинників ставляться причини, що у зовнішньому середовищі підприємства, тобто які залежить від діяльності ф. Суб'єктивні чинники пов'язані з внутрішнім середовищем банку та характеризують його діяльність. Залежно від можливості запобігання фактори поділяють на форсмажорні та неформсмажорні.

Оцінка (вимірювання) ризику передбачає оцінку ймовірності настання подій, що призводять до втрат, та оцінку величини понесених та

потенційних втрат. Перевіряючим слід проаналізувати, чи банк оцінює прямі та непрямі втрати, що виникли в результаті операційного інциденту, потенційні, умовні втрати та втрачену вигоду, які можуть набувати різної форми, наприклад, втрата фізичних активів; дострокове списання активів із балансових рахунків; зниження вартості активів; виплати стороннім організаціям, судові витрати та позасудові виплати, відшкодування збитків третім сторонам, сплата штрафів за рішеннями державних органів (у тому числі внаслідок правових помилок банку під час здійснення діяльності).

Вимірювання (оцінка) ризику є визначення величини (рівня) ризику за допомогою методів кількісної та (або) якісної (експертної) оцінки з використанням кількісних та якісних факторів оцінки для формування мотивованої думки про рівень ризику.

Кількісні фактори оцінки ризику – критерії оцінки ступеня ризику, що мають числове вираження та фактично відображають рівень виконання банком нормативів безпечного функціонування, лімітів операцій та ризиків, планових показників та інших обмежень, встановлених локальними нормативними правовими актами (далі – ЛНПА) банку.

Якісні фактори оцінки ризику – критерії оцінки якості управління ризиком, що відображають виконання банком законодавства України, у тому числі нормативних правових актів Національного Банку України, а також його рекомендацій, що відповідають ЛНПА банку [15].

Ризик властивий для будь-якої операції, що здійснюється у банківській сфері. І треба сказати, що ризик знаходиться у прямій залежності з прибутком, тобто чим вищий ризик, тим більше прибутку банк може отримати, здійснивши цю операцію. І на цьому етапі основним завданням банку є вибір оптимального поєднання прибутковості та ризикованості. Але для того, щоб зіставити ці два показники, для початку банки повинні правильно оцінити ризики, тому що в банківській сфері головним є не усунути їх, а передбачити ймовірність втрати, тобто оцінити ризики.

У практиці різні автори виділяють безліч підходів до класифікації методів оцінки банківських ризиків. Але найпоширенішим є їх розподіл на три групи:

- Статистичні методи;

- Методи експертних оцінок;

- Аналітичні методи.

Статистичний метод передбачає аналіз статистичних рядів за можливо більший проміжок часу з метою визначення прийнятної та неприпустимої для цього банку зон ризику. В даний час деякі банки оцінюють ризики на підставі VAR-методики (value-at-risk - ризикова вартість), що базується на аналізі максимального відхилення від очікування, розрахованого з певною часткою ймовірності. Ця методика за добрих вихідних умов застосування дозволяє переходити від оцінки окремих ризиків до аналізу сукупного ризику бізнесу, тобто. її перевагою є облік факторів диверсифікації ризиків, які не враховуються у більш простих методиках, що базуються на підсумовуванні величин окремих ризиків [16, с. 124-126].

Value–at–Risk – це вартість, схильна до ризику, яка є оцінкою максимального потенційного збитку за фінансовим інструментом або портфелем інструментів за певний період часу у разі несприятливої зміни ринкових факторів, що обчислюється з певним довірчим інтервалом. Таким чином, VAR є функцією чотирьох змінних:

- поточної ринкової вартості фінансового інструмента;
- оцінки мінливості доходів, вираженої середньоквадратичним відхиленням;
- довірчим інтервалом, що характеризує ймовірність очікуваних втрат, залежно від частоти їх скоєння;
- часу відкритої позиції: періоду, протягом якого фінансовий інструмент буде схильний до ризику.

Статистичний метод полягає в тому, щоб вивчити статистику втрат і прибутків, що мали місце при прийнятті аналогічних рішень, встановити величину та частоту отримання тієї чи іншої економічної віддачі, а потім провести імовірнісний аналіз та скласти прогноз майбутньої поведінки на ринку.

Метод експертних оцінок включає збирання та опрацювання думок експертів, складання узагальнюючих рейтингових оцінок та їх «прив'язку» до певних зон ризиків.

Цей метод особливо важливий там, де необхідні оцінки зовнішнього для банку середовища щодо виявлення факторів системних ризиків в економіці в цілому і в банківському секторі. Інші існуючі методики не дають можливості коректної оцінки зазначених ризиків.

До цього методу можна віднести рейтингову оцінку кредитоспроможності клієнтів банку, метод дотримання економічних нормативів банківської системи, розрахунок розміру ризику по кредитному портфелю банку та визначення розміру необхідного банку резерву для покриття можливих втрат від кредитних ризиків, класифікацію кредитів залежно від ступеня ризику.

Аналітичний метод означає поглиблений аналіз виявлених зон ризиків з метою встановлення оптимальних рівнів прийнятних ризиків для кожного виду операцій банку або їх сукупності [17, с.5].

Залежно від методів розрахунку виділяють ризики приватні та комплексні (сукупні).

Приватні ризики визначаються за допомогою шкали коефіцієнтів ризику або зважування ризику за групами операцій або окремими операціями. Наприклад, при розрахунку показника достатності капіталу банку відбувається зважування різних груп активів банку на рівень ризику. При цьому рівень ризику того чи іншого виду активу банку може становити від 0 до 100 % і визначається залежно від його ліквідності. Прикладом може бути також розрахунок необхідної ліквідності банку, де з окремих видів

залучених коштів застосовуються коефіцієнти ризику одночасного їх вилучення –0, 20, 60 і 100 %. Таким чином, метод оцінки часткових ризиків передбачає: визначення втрат за окремою активною, пасивною або іншою операцією банку відповідно до ступеня ризику; зіставлення фактичних розмірів втрат із прогнозованими згідно з нормативними документами; виявлення фактичних зон ризику щодо окремої операції; визначення ступеня їхньої допустимості; встановлення гранично допустимого розміру ризику щодо окремо взятої операції банку.

Комплексний метод оцінки банківських ризиків ґрунтується на сукупній оцінці ризику конкретного банку. Теоретично загальний розмір ризику банку можна визначити за такою формулою:

$$H=(P1+P2+\cdots+Pn)/K*E, \quad (1.3)$$

де Н - ступінь допустимості загального ризику банку;

Р - приватні ризики банку за конкретними операціями;

К – сукупний капітал банку;

Е – коригуючий коефіцієнт зовнішніх ризиків банку.

Цей показник відображає максимально можливий рівень ризику банку, за яким слідує його крах. Вважається, що його допустиме значення має перевищувати 10 [18, с.117-124].

Отже, оцінка ризику є основою підвищення ефективності управління банківськими ризиками. Від неї залежить надійність банку та його фінансовий результат. Оцінка ризиків визначає можливість можливих збитків від активних та пасивних операцій банку. Для комплексної оцінки ризиків банків слід користуватися класичними коефіцієнтними методами розрахунку рівня ризиків, статистичними методами та ймовірнісними методами моделювання ризиків.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка банківських ризиків на сучасному етапі

Банківська система України є частиною економічної системи держави, до складу якої входять: Національний банк України; небанківські фінансові установи; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; інші банки; банківська інфраструктура та зв'язки та відносини між ними. Банківська система має свої функції та призначення в економіці. У кожній країні банківська система структурована по-різному, але є деякі особливості систем ринкової економіки, тобто дворівнева структура.

Сучасний етап розвитку України характеризується гострою необхідністю створення цілісної програми соціально-економічного розвитку суспільства, а також забезпечення необхідних умов реальних перетворень фінансової, кредитної та грошової систем, адаптації їх до специфіки ринкових відносин. При цьому у сфері фінансового забезпечення економічної реформи подальшого вдосконалення потребує і банківська діяльність. Банківська система є однією із важливих та невід'ємних складових сучасної ринкової економіки. Тому на сьогодні зростає інтерес до різних аспектів діяльності банків та методів управління ними. Банківські послуги активно впливають на розвиток економіки України як на макро-, так і на мікрорівні [19, с.8-15].

Основу банківської системи складають банки, від яких і залежить стабільність підприємницької діяльності та економіки України в цілому. На кінець 2022 року кількість банків становила 67, що майже у три рази менше ніж у 2010 році. Зменшення банків відбулося на 57,71 %, що було зумовлено кризою 2014-2015 рр., Пандемією Коронавірусу в 2020 році та війною в 2022 та призвело до очищення банківського сектору від фінансово непрозорих та нестійких установ (рис. 2.1).

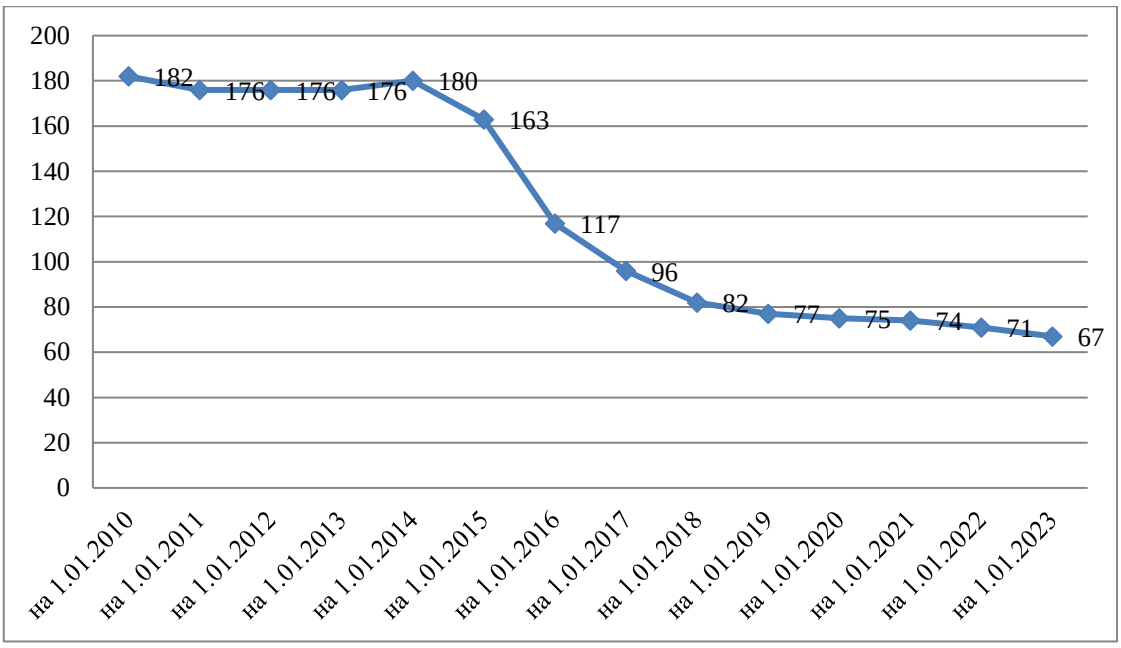

Рис. 2.1 - Динаміка кількості банків України, од. 2010-2022 рр. [20]**.**

Капітал банків за період характеризувався зростанням, а саме за 2018-2020 рр. він збільшився на 73,1%. Зростання капіталу пов'язано в першу чергу із зміною вимог Національного банку до достатності капіталу банків. Відповідно до росту капіталу зросли і зобов'язання банків.

Отож, пропонуємо дослідити загальні активи банків України за період 2018-2022рр. (табл. 2.1)

З огляду на аналіз показників діяльності банківського сектору, ми можемо спостерігати наступну динаміку: у звязку та війною в Україні в 2022 році зменшилися кредитів надані клієнтам у 2022 році в порівнянні з 2018 та 2021 роками. Причиною такого падіння кредитів стала війна та небажання українців брати кошти у кредит через нестабільну ситуацію в країні.

Для того, щоб профінансувати та підтримати національну валюту загальні кошти в НБУ в 2022 році виросли на 32% в порівнянні з 2018 та 35,85 в порівнянні з 2021 р. Така динаміка росту коштів НБУ свідчить про пектину політику держави з підтримки національної валюти.

Таблиця 2.1

Динаміка активів банків в Україні за період 2018-2022 рр. млрд грн [21, 22].

Назва показника	**2 018**	**2019**	**2 020**	**2021**	**2 022**	Темп росту % (2022/ 2018)	Темп росту % (2022/ 2021)
Активи	1 359 703	1 493 298	1 822 841	2 053 232	2 353 592	73,10	14,63
Активи в іноземній валюті	494 623	492 157	585 493	583 133	731 394	47,87	25,42
Загальні активи	1 910 614	1 981 594	2 205 915	2 358 324	2 716 883	42,20	15,20
Готівкові кошти	46 941	56 304	73 174	75 375	75 097	59,98	-0,37
Банківські метали	344	369	572	384	156	-54,65	-59,38
Кошти в Національному банку України	35 549	76 126	37 615	34 973	82 485	132,03	135,85
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	86 748	118 237	176 041	172 868	315 085	263,22	82,27
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	33 699	34 995	50 376	60 096	51 010	51,37	-15,12
Кредити надані клієнтам	1 118 860	1 033 430	960 597	1 065 347	1 036 129	-7,39	-2,74
кредити, що надані органам державної влади	2 865	4 724	11 641	26 973	24 809	765,93	-8,02
кредити, що надані фізичним особам	196 859	206 737	199 561	242 633	209 944	6,65	-13,47
кредити, надані небанківським фінансовим установам	66	33	60	228	48	-27,27	-78,95
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	480 615	539 466	791 373	829 887	1 021 520	112,54	23,09
Резерви за активними операціями банків	556 445	492 229	388 477	308 349	368 091	-33,85	19,37

В 2022 році спостерігається зменшення готівкових коштів на 0,37% так як НБУ створив вигідні умови для банків через підняття облікової ставки, що стимулювала зменшення готівки та зростання депозитів.

Наступним дослідимо загальні пасиви український банків (табл. 2.2)

Аналізуючи пасиви банків, ми спостерігаємо їх зростання у 2022 в порівнянні з 2018 та 2021 на 73,1% та 14,61% відповідно. Вкрай негативним показником є зростання зобов'язань банків у 2022 році на 18,76% в порівнянні з 2021 та на 77,22% відповідно.

Війна в Україні негативно вплинула і на скорочення депозитів, які у 2022 зменшились на 74,12% в порівнянні з 2019 та 84,69% в порівнянні з 2018 роком. Так як через повномасштабну війну більшість депозитів у банках були зняті через невизначеність.

Таблиця 2.2

Динаміка пасивів банків в Україні за період 2018-2022 рр. млрд грн [21, 22].

Назва показника	**2 018**	**2019**	**2 020**	**2021**	**2 022**	Темп росту % (2022/ 2018)	Темп росту % (2022/ 2021)
Пасиви	1 359 703	1 493 298	1 822 841	2 053 232	2 353 592	73,1	14,63
Капітал	154 960	199 921	209 460	255 514	218 549	41,04	-14,47
Зобов'язання банків	1 204 743	1 293 377	1 613 381	1 797 718	2 135 043	77,22	18,76
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	42 178	23 912	24 235	24 948	6 457	-84,69	-74,12
Кошти суб'єктів господарювання	406 367	498 157	646 491	758 434	889 526	118,9	17,28
Кошти фізичних осіб	508 457	552 115	681 892	726 898	933 553	83,61	28,43
Кошти небанківських фінансових установ	23 794	26 885	34 704	41 410	53 188	123,54	28,44

Основні показники, які характеризують фінансовий стан банківського сектора України, представлено у табл. 2.3.

Отож, аналізуючи фінансовий стан, ми бачимо, що віна 2022 негативно вплинула передусім на рентабельність як активів так і капіталу, які зменшились в порівнянні з 2021 на 71,15% та 68,9% відповідно.

Війна призвела і до зменшення чистого прибутку в 2022 році на 68,06 % в порівнянні з 2021 р. В цілому війна тільки посилила і так нестабільне положення банків та призвела о погіршення фінансових показників.

Таблиця 2.3

Показники оцінки фінансового стану банківського сектору економіки України за період 2018-2022 рр., млн грн [22].

Показник	**Станом на:**					Темп росту % (2022/ 2018)	Темп росту % (2022/ 2021)
	2 018	**2019**	**2 020**	**2021**	**2 022**		
Чисті активи	1 359 703	1 493 298	1 822 841	2 053 232	2 353 592	73,10	14,63
Кредитний портфель	1 118 860	1 033 430	960 597	1 065 347	1 036 129	-7,39	-2,74
Капітал	154 960	199 921	209 460	255 514	218 549	41,04	-14,47
Зобов'язання	1 204 743	1 293 377	1 613 381	1 797 718	2 135 043	77,22	18,76
Доходи	204 554	243 102	250 171	273 863	357 388	74,72	30,50
Витрати	182 215	184 746	210 445	196 488	332 673	82,57	69,31
Чистий прибуток	23 339	58 356	39 727	77 376	24 716	5,90	-68,06
Рентабельність активів, %	1,69	4,26	2,44	4,09	1,18	-30,18	-71,15
Рентабельність капіталу, %	14,67	33,45	19,22	35,08	10,91	-25,63	-68,90

У відповідь на російське вторгнення український уряд вжив низку заходів, спрямованих на подолання сильного потрясіння в економіці. НБУ зафіксував обмінний курс на довоєнному рівні, щоб запобігти паніку та забезпечити номінальний якір (тобто номінальну змінну, яка пов'язує рівень цін чи рівень інфляції). Щоб захистити внутрішні кредити та платежі, центральний банк ввів контроль за рухом капіталу та пом'якшив

макропруденційні правила. Переслідуючи ту ж мету, уряд утричі підвищив максимальний страховий ліміт і на час війни застрахував усі внески фізичних осіб. Уряд призупинив дію деяких податків (або замінив існуючі податки на альтернативні податки; наприклад, малим підприємствам було дозволено перейти з ПДВ на податок з продажу) і ввів канікули для різних платежів (наприклад, іпотечних кредитів, рахунків за комунальні послуги), щоб забезпечити домогосподарства та підприємства ліквідністю. підтримки їх операцій. Потреби уряду ліквідності задовольнялися центральним банком, який безпосередньо передавав ресурси Міністерству фінансів.

Загальний підхід цієї початкової реакції полягав у тому, щоб використовувати резерви для поглинання шоку та зафіксувати деякі ціни, щоб обмежити нестабільність. Ці заходи були адекватними у короткостроковій перспективі, але, враховуючи обмежені резерви та зростаючий дисбаланс, вони навряд чи забезпечать стійку економічну основу для підтримки воєнних дій протягом тривалого періоду.

Суперечності нинішнього комплексу заходів політики стають дедалі очевиднішими. Дефіцит бюджету становить близько 5 мільярдів доларів на місяць (приблизно 30% довоєнного місячного ВВП). Приблизно третина державних витрат покривається за рахунок податкових надходжень, кредитів та грантів міжнародних організацій. Союзники України покривають ще одну третину, а центральний банк друкує гроші, щоб покрити останню третину (зверніть увагу, що уряд не займає значних сум на внутрішньому ринку капіталу) [23]. 1 червня 2022 року НБУ підвищив облікову ставку до 25%. Липень 2022 року, щоб привести офіційний обмінний курс у відповідність до ринкового курсу готівки та обмежити необхідність подальшого втручання в цьому масштабі. Банківська система насичена ліквідністю, але державні облігації пропонують процентні ставки нижче за рівень інфляції, що робить ці облігації непривабливими для внутрішніх інвесторів (26 липня 2022 р. уряду вдалося залучити лише 3,7 млн гривень (близько 0,1 млн доларів США) в вигляді дворічних облігацій

(оплата 14%). Такий підхід підриває механізм фінансової трансмісії і, отже, здатність центрального банку стабілізувати економіку. Коротше кажучи, з обмеженими резервами центральний банк не може одночасно друкувати гроші, захищати гривню та підтримувати макроекономічну стабільність. Продовження поточної політики призведе до кризи (висока інфляції, валютної кризи чи банківської кризи).

Україна фактично виключена із міжнародних ринків капіталу. До 22 липня 2022 року уряд наполегливо вказував, що державні облігації та борги державних підприємств (ДП) обслуговуватимуться у повному обсязі, що лягатиме значним тягарем на державний бюджет та валютні резерви. (Цей підхід був збережений з надією забезпечити якнайшвидше відновлення доступу до ринку). три роки. У разі успіху отриманий. Економія у розмірі 6 мільярдів доларів для уряду та державних підприємств у період з 2022 по 2023 рік була б корисною, але це лише невеликий спосіб скоротити дефіцит бюджету.

Перспектива затяжної війни передбачає, що макроекономічна політика має бути скоригована таким чином, щоб внутрішня економіка могла забезпечити набагато більшу частку ресурсів, необхідних фінансування війни.

Отож ми можемо зробити висновок, що економіка країна напряму залежить від ефективності нашої банківської системи, яка як кровоносні судини забезпечує безперебійний потік коштів. Саме від того наскільки розвиненою та гнучкою є банківська система залежить не тільки успішність підприємств та населення, але й економіки загалом.

2.2. Специфіка управління фінансовими ризиками в АТ «УкрСиббанк»

Аналізу фінансових ризиків АТ «УкрСиббанк» розпочнемо з аналізу його фінансового стану.

На підставі критичного аналізу літературних джерел з тлумачення поняття «фінансові результати» виділено три основні підходи до визначення його сутності:

1) фінансовий результат – це різниця між загальною вартістю майна та сумою його зобов'язань і додаткових внесків власників за звітний період;

2) фінансовий результат – це приріст власного капіталу за звітний період;

3) фінансовий результат – це прибуток чи збиток, що утворюється як різниця між доходами та витратами, а також приводить до збільшення чи зменшення капіталу в результаті фінансово-господарської діяльності банку.

Отож пропонуємо розглянути фінансові результати діяльності АТ «УкрСиббанк» за період 2019-2021 рр. та дані зобразити в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Динаміка фінансових результатів АТ «УкрСиббанк» за період 2019-2021 рр. [19, 20].

Показники	2019	2020	2021	Відносне відхилення, %	
				2021/2019	2021/2020
Процентні доходи за фінансовими активами за амортизованою собівартістю:					
Кредити та заборгованість клієнтів за амортизованою собівартістю					
Кредити, надані юридичним особам	2 629 855	1 393 854	1 268 920	48,25	91,04
Кредити, надані фізичним особам	1 519 841	1 533 751	1 630 246	107,26	106,29
Усього процентних доходів за кредитами та заборгованістю клієнтів за амортизованою собівартістю	4 149 696	2 927 605	2 899 166	69,86	99,03
Кошти в інших фінансових установах за амортизованою собівартістю					
Строкові кредити	208 569	65 696	36 516	17,51	55,58
Усього процентних доходів за коштами в інших фінансових установах за амортизованою собівартістю	220 050	32 062	36 516	16,59	113,89
Цінні папери та інвестиції за амортизованою собівартістю					
Депозитні сертифікати НБУ	582 230	511 380	526 104	90,36	102,88

Облігації внутрішньої державної позики України	252 141	415 803	483 949	191,94	116,39
Боргові цінні папери, випущені міжнародними фінансовими					
організаціями та іноземними органами державної влади	32 193	70 072	63 740	197,99	90,96
Усього процентних доходів за цінними паперами та інвестиціями за амортизованою собівартістю	866 564	997 255	1 073 793	123,91	107,67
Продовження табл. 2.4					
Усього процентних доходів за фінансовими активами за амортизованою собівартістю	5 236 310	3 956 922	3 968 215	75,78	100,29
Процентні витрати за фінансовими зобов’язаннями за амортизованою собівартістю:					
Кошти клієнтів					
Поточні рахунки	-502 822	-429 092	-198 713	39,52	46,31
Строкові депозити	-488 231	-225633	-94 410	19,34	41,84
Усього процентних витрат за коштами клієнтів	-991 053	-654 725	-293 123	29,58	44,77
Субординований борг	-37 014	-4 277	0	0,00	0,00
Заборгованість перед іншими фінансовими установами за амортизованою собівартістю	-2 074	-2 283	0	0,00	0,00
Процентні витрати за орендними зобов’язаннями	-	-1 593	-18 728	-	1175,64
Усього процентних витрат за фінансовими зобов’язаннями за амортизованою собівартістю	-1 030 141	-662 878	-311 851	30,27	47,05
Чисті процентні доходи	4 206 169	3 294 044	3 656 364	86,93	111,00

Отож на основі аналізу фінансових результатів АТ «УкрСиббанк»,ми бачимо, що чистий процентний дохід у 2021 році в порівнянні з 2010 виріс на 11%. Проте в порівнянні з показниками 2019, чистий процентний дохід навпаки зменшився на 14%.

Аналізуючи фінансовий стан АТ «УкрСиббанк», можна констатувати, що в цілому фінансові показники банку з 2019 по 2021 рік були хорошими. Поточні активи компанії значно збільшилися у 2021 році порівняно з 2020 роком, що говорить про те, що АТ «УкрСиббанк» може виконати всі свої короткострокові зобов'язання за різних обставин. Також позитивним є

зростання коефіцієнтів рентабельності та зменшення заборгованості , що означають те, що в 2021 році банк вийшов на новий рівень і збільшив свою прибутковість. В підсумку пропонуємо дослідити динаміку адміністративних витрат банку за період 2019-2021 рр. (табл.. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка адміністративних та операційних витрат АТ «УкрСиббанк» за період 2019-2021 рр. [19, 20].

Показники	2019	2020	2021	Відносне відхилення, %	
				2021/2019	2021/2020
Утримання приміщень та обладнання	-311 619	-331 560	-361 840	116,12	109,13
Оренда	-195 475	-190 290	-111 293	56,93	58,49
Професійні послуги	-123 530	-139 363	-281 069	227,53	201,68
Поштові та телекомунікаційні витрати	-105 040	-114 690	-118 648	112,96	103,45
Рекламні та маркетингові послуги	-80 003	-61 164	-70 189	87,73	114,76
Охорона праці, підбір кадрів, тренінги	-9 913	-35 886	-12 060	121,66	33,61
Витрати на інкасацію	-32 986	-33 017	-31 096	94,27	94,18
Витрати на охорону	-29 424	-32 149	-33 078	112,42	102,89
Виробництво пластикових карток	-37 390	-19 661	-28 919	77,34	147,09
Роялті	-16 485	-17 198	-4 724	28,66	27,47
Податки, крім податку на прибуток	-23 124	-16 471	-17 920	77,50	108,80
Витрати на відрядження	-34 297	-10 527	-6 430	18,75	61,08
Благодійність	-4 550	-8 594	-6 131	134,75	71,34
Судові витрати	-18 962	-8 086	-74 569	393,25	922,20
Інше	-51 704	-55 109	-46 937	90,78	85,17
Усього адміністративних та інших операційних витрат	**-1 074 502**	**-1 073 765**	**-1 204 903**	112,14	112,21

Як ми бачимо, адміністративні витрати банку в 2021 зросли незважаючи на зменшення його чистого процентного доходу в порівнянні з 2019 роком. Ми бачимо, зо по двох роках адміністративні витрати зросли на 12 %, що означає, що банк несе не тільки стабільні витрати, але й збільшує

їх у звязку з розширенням своєї діяльності та відкриття нових філій в Україні

Також на основі аналізу діяльності банку за останні три роки, видно, що і зросла частка потер мінованих кредитів та збільшився кредитний ризик, що є вкрай негативним для АТ «УкрСиббанк». Саме тому АТ «УкрСиббанк» використовує у своїй діяльності різні способи повернення боргів, основними з яких є: обмеження кредитування корпоративних клієнтів та надання великих кредитів, обмеження валютного кредитування та підвищення вимог до забезпечення кредитів.

Для управління кредитним ризиком АТ «УкрСиббанк» використовує декларації схильності до ризиків та систему прийняття кредитних рішень. У цій системі основними елементами є ліміти щодо кредитних ризиків і кредитні комітети різних рівнів у розрізі ринкових сегментів, видів позичальників, кредитних продуктів.

Тому при виборі моделі побудови ризик-менеджменту в АТ «УкрСиббанк» необхідно враховувати, що консолідований ризик-менеджмент складається з:

- локальних систем ризик-менеджменту на рівні дочірніх компаній, що передбачає самостійність прийняття рішень з управління відповідними видами ризиків у рамках встановлених повноважень та лімітів;
- системи консолідованого управління ризиками на рівні групи, що передбачає встановлення переліку питань, з яких прийняття рішення та централізований контроль здійснюється материнським банком. До таких питань входить оцінка капіталу, контроль за ризиками, підготовка звітності про стан ризиків.

Регулювання ризиків АТ «УкрСиббанк» здійснюється не лише за допомогою нормативних вимог, а й щодо вимог щодо порядку побудови ризик-менеджменту. З метою забезпечення адекватного управління

ризиками АТ «УкрСиббанк» ризик-менеджмент має враховувати такі вимоги:

1. Безперервність процесу виявлення, вимірювання та контролю всіх видів ризиків АТ «УкрСиббанк» на всіх рівнях;

2. Уніфікація методології ризик-менеджменту учасниками АТ «УкрСиббанк» (застосування єдиних стандартів, принципів та підходів в управлінні ризиками, включаючи рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду та принципи GARP);

3. Встановлення ступеня координації діяльності АТ «УкрСиббанк» з управління ризиками в залежності від їх профілю та схильності до конкретних видів ризику;

4. Розподіл зон відповідальності щодо здійснення моніторингу функціонування системи управління ризиками АТ «УкрСиббанк»;

5. Формування загальногрупових систем лімітів, що дозволить обмежити ризики учасників та мінімізувати сукупний ризик (наприклад, ліміт концентрації кредитного ризику на одного контрагента, пов'язаних осіб);

6. Забезпечення оперативності збору звітності АТ «УкрСиббанк» з метою складання звітів про ризики групи з урахуванням їхньої інтеграції до загальної системи фінансової та управлінської звітності;

7. Стимулювання АТ «УкрСиббанк»до постійного вдосконалення системи ризик-менеджменту та зацікавленості у її практичному застосуванні.

Таким чином, регулювання ризиків діяльності АТ «УкрСиббанк» є необхідною умовою повноцінного функціонування банку. Саме тому воно має відбуватися за чітко визначеними напрямками, мати консолідовану основу побудови ризик-менеджменту, що в результаті забезпечить виявлення, ідентифікацію, оцінку, моніторинг та контроль усіх ризиків групи.

Політика банку щодо відкритих валютних позицій відповідає українському законодавству, яке встановлює нормативні ліміти для цих позицій, суворий моніторинг їх дотримання здійснюється НБУ на щоденній основі. Концентрація валютного ризику банку на кінець періоду та позиція в національній валюті наведена в таблиці 2.6.

Рівень контролю за фінансовими ризиками з боку банку очевидний зі зміни обсягу прибутку, збитку та капіталу протягом звітного періоду в результаті обґрунтовано можливих коливань курсів валют щодо функціональної валюти певної валюти. компанія, що використовується на кінець періоду, при цьому всі інші змінні є постійними.

Таблиця 2.6

Концентрація валютного ризику на кінець звітного періоду та позиції, млн грн [24].

Показник	31 грудня 2021 р.			31 грудня 2020		
	Монетарні фінансові активи	Монетарні фінансові зобов'язання	Чиста позиція за балансовими та позабалансовими інструментами	Монетарні фінансові активи	Монетарні фінансові зобов'язання	Чиста позиція за балансовими та позабалансовими інструментами
Українські гривні	293 601	223 334	70 267	249 779	175 689	74 090
Долари США	40 788	73 219	-32 431	23 531	62 336	-38 805
Євро	20 238	20 303	-65	13 361	13 507	-146
Інші валюти	470	616	-146	249	281	-32
Всього	355 097	317 472	37 625	286 920	251 813	35 107

Ризик розраховувався лише для грошових залишків у валютах, відмінних від функціональної валюти компанії. При розрахунку чутливості доларів США до кількості обмінного курсу враховувався вплив

справедливої вартості контракту на похідний інструмент, вбудований в кредити, надані клієнтам.

У 2019 році банк отримав прибуток у розмірі 43 млн грн (у 2020 році – 65,1 млн грн) за рахунок операцій в іноземній валюті у вигляді свопів, форвардів та спот. Цей прибуток було консолідовано з іншим сукупним прибутком у звіті про прибутки та збитки

АТ «УкрСиббанк» є успішним і перспективним банком, який постійно розширює сферу своєї діяльності, покращує умови для корпоративних клієнтів. Послуги, які надає банк своїм клієнтам, мають міжнародний рівень.

При спробі використати ризик-менеджмент у своїй діяльності АТ «УкрСиббанк» стикається з низкою проблем, зокрема:

1) В українському суспільстві культура ризику перебуває лише стадії свого формування. Яскравим прикладом є недовіра до банківського сектору. Можна сказати, що ризик-культура є лише тоді, коли керівництво знає, з якими ризиками стикається банківська установа. Крім того, всі співробітники банку мають відкрито обговорювати та розуміти ризики;

2) В Україні не розвинуто інфраструктуру управління ризиками (тобто інститути та інструменти управління банківськими ризиками);

3) Розмір та співвідношення різних видів банківських ризиків українських та зарубіжних банків та мотивація впровадження ризик-менеджменту у діяльність вітчизняних банківських установ істотно різняться.

Отже, специфіка української економіки полягає у розмірі деяких видів ризиків та нерозвиненості інструментів захисту від ризиків. Зокрема, такими специфічними ризиками можуть бути неврегульовані відносини власності, корупція, нерозвиненість фінансової інфраструктури та ін.

Управління банківськими ризиками є основним елементом системи управління АТ «УкрСиббанк», та в умовах постійного наростання нестабільності міжнародних та внутрішніх фінансових ринків його значення

значно зростає. Одним із основних факторів ефективного функціонування системи управління банківськими ризиками є формування ефективного процесу управління ризиками у діяльності АТ «УкрСиббанк». Виявлено, що основною проблемою функціонування ризик-менеджменту у діяльності АТ «УкрСиббанк» є низька якість управління банківськими ризиками.

РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ В УКРАЇНІ

В умовах виникнення криз, пов’язаних як з пандемією COVID-19, так і з російсько-українською війною, важливим є забезпечення певного запасу міцності, необхідного системним банкам для їх безперебійної діяльності, що й зумовлює актуальність цієї роботи. Тому найбільш прийнятними для аналізу прикладами пруденційного нагляду за достатністю капіталу є політика центральних банків США та ЄС – Федеральної резервної системи (ФРС) та Європейського центрального банку (ЄЦБ) відповідно.

Проблеми в діяльності передовиків банківського ринку негативно впливають на економіку країни загалом і в тій чи іншій мірі можуть мати наслідком зниження економічного зростання навіть для групи країн, як це було під час фінансової кризи 2007-2009 рр. при банкротстві Lehman Brothers та Bear Stearns. Вже після кризи країни почали в своєму законодавстві визначати поняття, яку банківську установу можна вважати за СВБ.

При огляді законодавства Сполучених Штатів можна помітити, що поняття СВБ розкривається в 53-й главі 12-го розділу Кодексу США, більш відомої, як «Закон Додда-Френка». Саме поняття «СВБ» не згадується, однак мається на увазі в контексті терміну «великі взаємопов’язані банківські холдингові компанії». Закон, із поправками від 24 березня 2018 року встановлює, що будь-які банківські холдинги (і великі небанківські фінансові установи) із загальним обсягом консолідованих активів, що дорівнюють або перевищують 250 млрд доларів США, автоматично підпадають під пруденційний нагляд ФРС в якості СВБ [21]. З цієї категорії також виокремлюється і окрема група банків, які є найбільш важливими для банківської системи – банки, що підпадають під Програму стрес-тестування

Координаційного комітету з нагляду за великими установами (LISCC). На даний момент під цю Програму підпадають вісім американських банків, кожен з яких є глобальним СВБ (G-SIFI) за визначенням Базелю III [21].

Детальніше фінансові активи США наведені на рисунку 3.1.

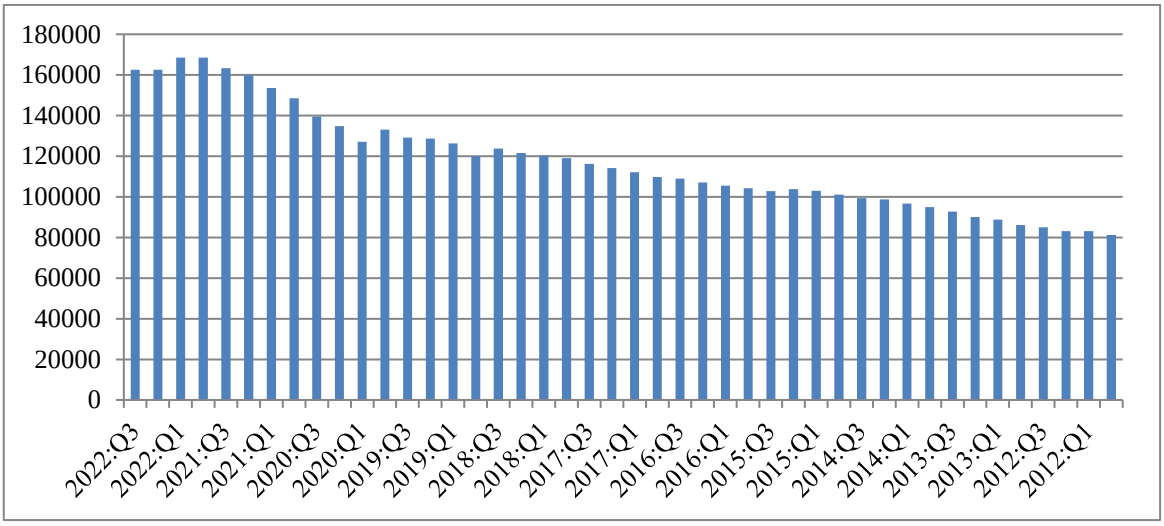

Рис. 3.1 – Динаміка фінансових активів США за період 2012-2022 рр. , млрд дол США [24].

Як видно з рисунка 3.1, обсяг фінансових активів США зростає з кожним роком, що свідчить про ефективність ФРС та її політики. Зростання фінансових активів забезпечує ріст економіки та стабільність банківської системи США.

Як ознаку фінансової стабільності банківських систем США та ЄС, пропонуємо дослідити вартість активів їх найбільших банків (рис. 3.2).

Отож, якщо порівнювати вартість активів банків ЄС та США, ми бачимо, що в загальному активи банків ЄС є більшими на 5,05 трлн. дол. США, проте якщо порівнювати першу двійку банків ми бачимо, найбільші два банки США переважають банки ЄС своїми фінансовими активами. Також досліджено, що 10 банкам США належи тать активи, які складають приблизно 50% ВВП країни, що свідчить про високорозвинену банківську систему та її надійність. Щодо ЄС то панівне положення французьким банкам, вартість активів яких складає 45,9% від загальних активів 10

найбільших банків ЄС.

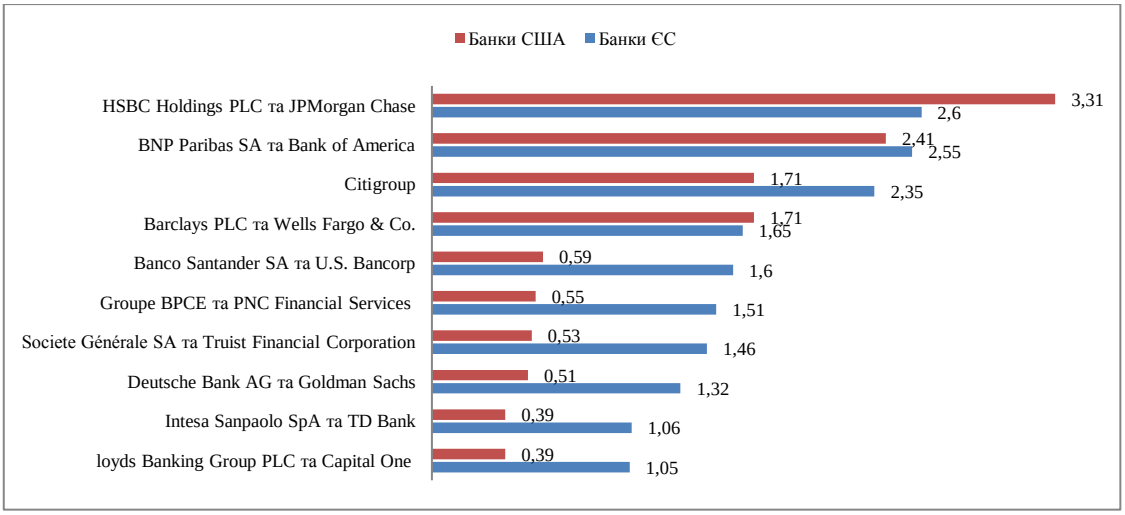

Рис. 3.2 – Рейтинг банків США та ЄС за обсягом фінансових активів станом на, трлн. дол. США [25, 26].

Загалом регулювання достатності капіталу банківських установ центральні банки як США, так і ЄС здійснюють в більшій степені за допомогою стрес-тестів визначеної вибірки найбільших національних банків. Результати стрес-тестування американських та євро банків, проведеного у 2021 році, представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Стрес-тестування американських і європейських банків щодо забезпечення достатності капіталу рамках Базеля III [27, 28].

Достатність каптіалу	
США (ФРС)	95% американьских банків виконує норматив розмірі 8%, з них PMorgan Chase - 9,8 Citigroup – 8,6%, Goldman Sachs – 8,4%, Wells Fargo - 8,6, Morgan Chase – 9,8%, Bank of America – 7,6%
ЄС (ЄЦБ)	Більшість європейських банків виконує норматив у розмірі 8%, у багатьох сформовано запас достатності капіталу, наприклад, у Deutsche Bank коефіцієнт достатності капіталу дорівнює 17,94%.

Під час проведення даного стрес-тестування враховувався вплив

макроекономічних факторів на розвиток національної банківської системи США та ЄС.

Багато зарубіжних дослідників висловлюють побоювання, що, незважаючи на підвищення стійкості світової банківської системи внаслідок впровадження стандартів Базель ІІІ, нові норми банківського нагляду можуть призвести до негативних наслідків для розвитку економіки через подорожчання вартості кредитування та скорочення відсоткової маржі банків. Однак більшість регуляторів вважають, що позитивний ефект від запровадження нових стандартів регулювання банківської діяльності суттєво переважуватиме їх недоліки.

На основі аналізу діяльності банку за останні три роки, видно, що загальні показники імовірності банкрутства в 2021 році погіршились, що є вкрай негативним для АТ «УкрСиббанк». Саме тому АТ «УкрСиббанк» використовує у своїй діяльності різні способи повернення боргів, основними з яких є: обмеження кредитування корпоративних клієнтів та надання великих кредитів, обмеження валютного кредитування та підвищення вимог до забезпечення кредитів.

Тому при виборі моделі побудови ризик-менеджменту в АТ «УкрСиббанк» необхідно враховувати, що консолідований ризик-менеджмент складається з:

- локальних систем ризик-менеджменту на рівні дочірніх компаній, що передбачає самостійність прийняття рішень з управління відповідними видами ризиків у рамках встановлених повноважень та лімітів;
- системи консолідованого управління ризиками на рівні групи, що передбачає встановлення переліку питань, з яких прийняття рішення та централізований контроль здійснюється материнським банком. До таких питань входить оцінка капіталу, контроль за ризиками, підготовка звітності про стан ризиків.

Регулювання ризиків АТ «УкрСиббанк» здійснюється не лише за допомогою нормативних вимог, а й щодо вимог щодо порядку побудови ризик-менеджменту. З метою забезпечення адекватного управління ризиками АТ «УкрСиббанк» ризик-менеджмент банку враховує такі вимоги (рис. 3.3).

Таким чином, регулювання ризиків діяльності АТ «УкрСиббанк» є необхідною умовою повноцінного функціонування банку. Тому воно має відбуватися за чітко визначеними напрямками, мати консолідовану основу побудови ризик-менеджменту, що в результаті забезпечить виявлення, ідентифікацію, оцінку, моніторинг та контроль усіх ризиків групи.

Проведення аналізу кредитоспроможності клієнта АТ «УкрСиббанк» можна визначити як процес оцінки банківським установою можливості і доцільної видачі позичальнику кредитних коштів. За допомогою цього аналізу АТ «УкрСиббанк» може вберегти свого клієнта від банкрутства або своєчасно розірвати кредитний договір зі своїм клієнтом.

Щоб оцінити ризики кредитування, АТ «УкрСиббанк» має право використовувати різноманітні методи та інформаційну базу, наголошуючи, як правило, на проведенні аналізу платоспроможності власного потенційного клієнта. Для АТ «УкрСиббанк» пропонується бальна система оцінки кредитоспроможності клієнта, за допомогою якої банк може враховувати найзначніші фактори, що впливають на здатність клієнта позичальника повністю та у встановлений термін відповідно до умов кредитного договору виконувати власні зобов'язання перед банком. Дана система полягає у дворівневій оцінці, представленій на рисунку 3.5

Також в АТ «УкрСиббанк» можна застосувати наведені нижче варіанти оцінки кредитоспроможності клієнтів: андеррайтинг і скорингові моделі. АТ «УкрСиббанк» може застосувати одну із зазначених моделей для різних видів кредитування і може коригувати її в індивідуальному порядку (таблиця 3.2).

Скоринг є математичною (статистичною) моделлю, за допомогою якої на основі кредитної історії клієнтів АТ «УкрСиббанк» визначатиме, наскільки ймовірно, що кожен окремо взятий позичальник поверне заборгованість у встановлений термін.

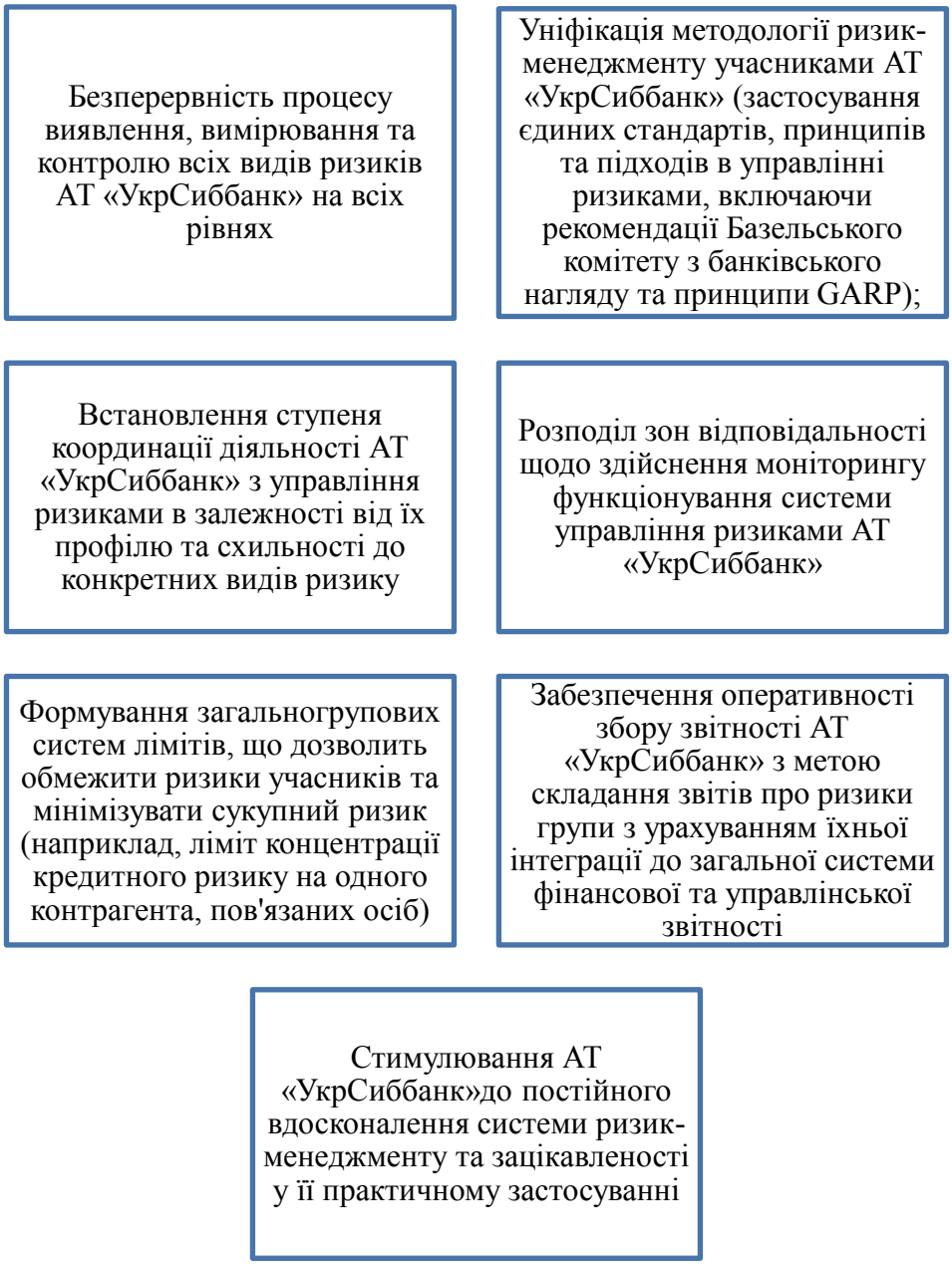

Рис. 3.3– Основні вимоги ризик-менеджменту в АТ «Укрсиббанк» [29].

Кредитний ризик одна із найважливіших і значних ризиків у банківської діяльності, тобто пов'язаний безпосередньо з його основною

діяльністю, саме тому необхідна чітка система управління кредитними ризиками, яка допоможе керівництву АТ «УкрСиббанк» оперативніше управляти ризиками у процесі кредитування, і як наслідок мінімізувати кредитні ризики.

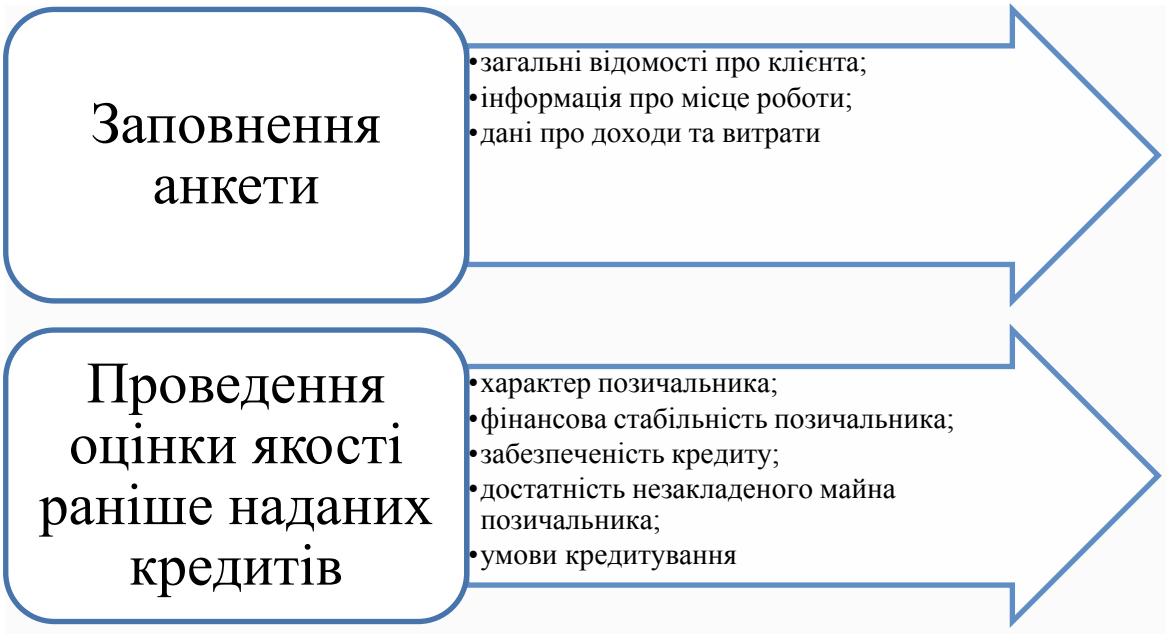

Рис. 3.5 – Дворівнева система оцінки кредитоспроможності клієнта АТ «УкрСиббанк»

[побудовано автором]

Таблиця 3.2

Методи визначення кредитоспроможності фізичної особи для АТ «УкрСиббанк»

Показник	Андеррайтінг	Скоринг
Вид кредиту	Іпотечний кредит	Кредитні картки, експрес – кредити
Документація від клієнта для оцінки	Паспорт, анкета, заява та ін.	Паспорт, анкета, заява
Час розгляду	15-30 днів	15-30 хвилин
Відділи, що беруть участь у аналізі	Кредитний департамент, служба безпеки	Кредитний інспектор
Показники, характеристики	Кількісні та якісні показники	Якісні характеристики
Ступінь автоматизації, %	60	100

Наразі загальна ситуація з управлінням фінансовими ризиками в банківських установах подібна до ситуації у АТ «УкрсСиббанк». Тому, проаналізувавши ризики та управліннями ними у зазначеному банку, а також в США та ЄС, можемо навести пропозиції для України ввести чітку систему управління кредитними ризиками на прикладі стандартів Базель ІІІ.

Отож, саме від ефективності управління кредитними ризиками та оперативною здатністю реагування залежатиме і фінансовий стан банку. Адже чим менше протермінованих кредитів банку, тим менша імовірність настання його банкрутства.

ВИСНОВКИ

У ході написання кваліфікаційної роботи було розглянуто та проаналізовано фінансові ризики банківської діяльності в умовах економічної нестабільності.

В першому розділі ми визначили теоретико-методичні аспекти розвитку фінансвих ризиків. Було досліджено, що банківський ризик — це невід'ємна частина діяльності банку, опосередкована умовами невизначеності, що здійснюється з метою досягнення планових значень величин фінансових результатів, пов'язана з ймовірністю настання подій, що ведуть як до різного роду фінансових втрат, так і до отримання прибутку вище за намічений рівень.

Досліджено, що виникнення ризиків відбувається через відхилення реальних даних оцінки стану на конкретні моменти часу. У зв'язку з цим особливу важливість досягнення кінцевої мети діяльності банків є управління фінансовими ризиками . Вибір тих чи інших методів та засобів управління фінансовими ризиками залежить від видів цих ризиків.

Отже, оцінка ризику є основою підвищення ефективності управління фінансовими ризиками. Від неї залежить надійність банку та його фінансовий результат. Оцінка ризиків визначає можливість можливих збитків від активних та пасивних операцій банку. Для комплексної оцінки ризиків банків слід користуватися класичними коефіцієнтними методами розрахунку рівня ризиків, статистичними методами та ймовірнісними методами моделювання ризиків.

В другому розділі нами був проведений аналіз ризиків банківської діяльності та ризик-менеджменту в банківській системі України на сучасному етапі та їх проблематика. Регулювання ризиків діяльності АТ «УкрСиббанк» є необхідною умовою повноцінного його функціонування. Саме тому воно має відбуватися за чітко визначеними напрямками, мати консолідовану основу побудови ризик-менеджменту, що в результаті

забезпечить виявлення, ідентифікацію, оцінку, моніторинг та контроль усіх ризиків банку.

Управління фінансовими ризиками є основним елементом системи управління АТ «УкрСиббанк», та в умовах постійного наростання нестабільності міжнародних та внутрішніх фінансових ринків його значення значно зростає. Одним із основних факторів ефективного функціонування системи управління фінансовими ризиками є формування ефективного процесу управління ризиками у діяльності АТ «УкрСиббанк». Виявлено, що основною проблемою функціонування ризик-менеджменту у діяльності АТ «УкрСиббанк» є низька якість управління фінансовими ризиками .

У третьому підсумковому розділі роботи нами було визначено перспективи розвитку та оптимізації банківських ризиків АТ «УкрСиббанк» та банківських установ в Україні загалом. Таким чином, за результатами оцінки впровадження стандартів Базель ІІІ у СВБ ЄС та США, можна зробити висновок про те, що країни активно демонстрували готовність до швидкого впровадження нових вимог, у ряді випадків, незважаючи на наявність внутрішніх економічних проблем. Така активність пояснюється прагненням демонструвати стійкість національної банківської системи для залучення додаткових інвестицій в економіку.

Для АТ «УкрСиббанк» пропонується проведення оцінки кредитоспроможності фізичних осіб: андеррайтинг та скорингові моделі. Кредитоспроможність позичальника – це з найважливіших показників АТ «УкрСиббанк», за допомогою якої банк оцінює свого ймовірного клієнта, приймає рішення про його здатність повернути кредитні кошти, надані банком, своєчасно, сплативши при цьому відсотки.

Разом з тим, слід погодитись, що повна реалізація якісних та кількісних аспектів Базель ІІІ у банківську практику сприятиме підвищенню стабільності та зниженню ризикованості. На прикладі цих стандартів пропонується ввести чітку систему управління ризиками в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для студентів магістратури усіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент / М. В. Боровик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 65 с.

2. Мороз В.М. Ризик-менеджмент : навч. посібник для студ. спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» / В.М. Мороз, С.А. Мороз. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 140 с.

3. Скакальський Ю.С. Контролінг фінансових ризиків підприємств: дис. канд. ек. наук: 08.00.08. Київ, 2018. 231 с.

4. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.

5. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С. Г. Шклярук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 494 с.

6. Bornmann, L., Haunschild, R.,& Hug, S. E. J. S. (2018). Visualizing the context of citations referencing papers published by Eugene Garfield: A new type of keyword co-occurrence analysis. Scientometrics, 114(2), 427–437. https://doi.org/10.1007/s11192-017-2591-8

7. Sheehan N. T. Risk-Based Strategy: Integrating Strategy Maps, Management Controls and Risk / N. T. Sheehan // AICPA Business Brief. — 2018, June. — P. 1–9.

8. Bui, T. D., Ali, M. H., Tsai, F. M., Iranmanesh, M., Tseng, M.-L., Lim, M. K. J. J. O. R., & Management, F. (2020). Challenges and trends in sustainable corporate finance: A bibliometric systematic review. 13(11), 264. https://doi.org/10.3390/jrfm13110264

9. Cornell, B. J. E. F. M. (2021). ESG preferences, risk and return. European Financial Management, 27(1), 12–19.

10. Meyer, E. S., Characklis, G. W., & Brown, C. J. W. R.

R. (2018). Evaluating financial risk management strategies under climate change for hydropower producers on the G reat L akes. Chemical Communications (Cambridge, England), 53(13), 2114–2132. https://doi.org/10.1039/c6cc10243c

11. Старинець О. Г. (2020) ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ, Науковий вісник Ужгородського національного університету УДК 338.336:63 DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-34-30

12. Постанова НБУ 11.06.2018 № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text

13. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#n25

14. Бобиль В. Сучасний ризик-менеджмент у банківській діяльності: теоретичний аспект / В. Бобиль // Вісник Національного банку України. — 2008. — № 11. — С. 28—32.

15. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: Теорія та практика: навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. – К. : Політехніка, 2004. – 200 с. – ISBN 966-622-154-3.

16. Система банківського менеджменту / А. Т. Головко, В. І. Грушко, М. П. Денисенко та ін. / за ред. О. С. Любоня та В. І. Грушко : навч. посіб. – К. : Фірма “ІНКОС”, 2004. – 480 с.

17. Сало І. В. Управління валютним ризиком банку на основі застосування трансфертного ціноутворення [Текст] / І. В. Сало, М. А. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : УАБС НБУ, 2009. – Т. 25. – С. 324–330.

18. Бондаренко Л.А. Основні інструменти управління кредитними ризиками комерційного банку при борговому фінансуванні інвестицій / Л. А. Бондаренко // Економіка : проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 170. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2003. – С. 117– 124.

19. КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ 2021. URL: https://ukrsibbank.com/wp-content/uploads/2022/09/ukrsibbank_2_fsu_separate_isa_with_signatures-1.pdf

20. КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ 2020, URL: https://ukrsibbank.com/wp-content/uploads/2021/12/ukrsibbank_20fsu_separate_with-signatures.pdf

21. Enhanced supervision and prudential standards for nonbank financial companies supervised by the Board of Governors and certain bank holding companies (2023) URL: https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title12-section5325&num=0&edition=prelim

22. Large Institution Supervision Coordinating Committee (2023) URL: https://www.federalreserve.gov/supervisionreg/large-institution-supervision.htm

23. DIRECTIVE 2013/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 (2013) URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013L0036-20220101

24. Financial Accounts of the United States (2022) URL: https://www.federalreserve.gov/releases/z1/dataviz/z1/balance_sheet/table/

25. Top 10 Biggest US Banks by Assets in 2023 (2023) URL: https://www.insiderintelligence.com/insights/largest-banks-us-list/

26. Top 10 largest banks in Europe ranked by assets (2022) URL: https://businesschief.eu/corporate-finance/top-10-largest-european-banks-by-assets

27. EU banks stress test (2021) URL: https://www.lbbw.de/konzern/investor-relations/ir-meldungen/eu-stresstest/2021/eu_2021_eu-wide-stress-test-outcome_addr535s47_m.pdf

28. Federal Reserve Stress Test Results (2022) URL: https://www.federalreserve.gov/publications/files/2022-dfast-results-20220623.pdf

29. Офіційний сайт АТ «Укрсиббанк». URL:

http://my.ukrsibbank.com

ДОДАТОК А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про фінансовий стан
на 31 грудня 2021 року
(у тисячах українських гривень)

	Примітки	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року
АКТИВИ			
Готівка	7	2 723 482	3 559 826
Кошти обов'язкових резервів у Національному банку України («НБУ») і короткострокові розміщення в НБУ	7	3 227 053	3 042 109
Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках	7	10 523 207	11 999 317
Кредити та аванси банкам	8	13 609 427	11 503 446
Похідні фінансові активи	26	4 924	3 398
Кредити та аванси клієнтам	9	28 459 815	21 067 038
Інвестиції в цінні папери	10	16 694 530	18 309 865
Основні засоби	11	1 328 922	1 248 969
Інвестиційна нерухомість		4	4
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	11	527 676	527 888
Поточні податкові активи		-	231 930
Відстрочені податкові активи	22	115 556	97 539
Активи із права користування	12	192 993	268 557
Інші фінансові активи	13	275 724	221 064
Інші нефінансові активи	13	335 056	217 483
ЗАГАЛЬНА СУМА АКТИВІВ		**78 018 369**	**72 298 433**
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків		2 288	2 947
Похідні фінансові зобов'язання	26	12 040	4 587
Кошти клієнтів	14	66 935 178	63 007 518
Орендні зобов'язання	16	183 637	248 771
Поточні податкові зобов'язання		113 659	850
Інші фінансові зобов'язання	15	990 837	662 885
Інші нефінансові зобов'язання	15	202 943	203 738
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		**68 440 582**	**64 131 296**
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	17	5 069 262	5 069 262
Емісійний дохід	17	811 229	811 229
Нерозподілений прибуток		3 697 265	2 286 615
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства		**9 577 756**	**8 167 106**
Частки участі, що не забезпечують контролю		31	31
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		**9 577 787**	**8 167 137**
ЗАГАЛЬНА СУМА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		**78 018 369**	**72 298 433**

Затверджено до випуску та підписано:

Л. Дюпуш,
Голова Правління АТ «УКРСИББАНК»

Т. В. Семенюк,
Головний бухгалтер – Начальник Управління фінансового та податкового обліку Департаменту фінансів АТ «УКРСИББАНК»

24 червня 2022 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про сукупний дохід, прибуток або збиток за рік, який закінчився 31 грудня 2021 року
(у тисячах українських гривень)

	Примітки	За 12 місяців 2021 року	За 12 місяців 2020 року
Процентні доходи	19	3 968 214	3 958 139
Процентні витрати	19	(311 850)	(662 877)
Комісійні доходи	20	2 662 213	2 273 094
Комісійні витрати	20	(648 965)	(567 216)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		600 136	529 763
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		(86 922)	71 848
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток		25 914	17 764
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		(52 851)	-
Інші операційні доходи (витрати)		(95 133)	(29 531)
Чисті доходи від банківської діяльності		**6 060 756**	**5 590 984**
Витрати на виплати працівникам		(2 300 721)	(2 143 111)
Інші адміністративні та операційні витрати	21	(1 205 190)	(1 076 543)
Амортизаційні витрати		(522 256)	(464 343)
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	23	(317 143)	(310 607)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності		**1 715 446**	**1 596 380**
Інші прибутки (збитки)		23 525	11 165
Прибуток (збиток) до оподаткування		**1 738 971**	**1 607 545**
Витрати на сплату податку (доходи від повернення податку)	22	(328 321)	(283 149)
Прибуток (збиток)		**1 410 650**	**1 324 396**
Загальна сума сукупного доходу		**1 410 650**	**1 324 396**
Прибуток (збиток), що відноситься до:			
Власників материнського підприємства		1 410 650	1 323 617
Частok участі, що не забезпечують контролю		-	779
Прибуток (збиток)		**1 410 650**	**1 324 396**
Сукупний дохід, що відноситься до:			
Власників материнського підприємства		1 410 650	1 323 617
Частok участі, що не забезпечують контролю		-	779
Загальна сума сукупного доходу		**1 410 650**	**1 324 396**
Прибуток на одну просту акцію (гривень на акцію)	**18**	**1,49**	**1,40**
Прибуток на одну привілейовану акцію (гривень на акцію)	**18**	**45,07**	**42,31**

Затверджено до випуску та підписано:

Л. Дюпуш,
Голова Правління АТ «УКРСИББАНК»

Т. В. Семенюк,
Головний бухгалтер – Начальник Управління фінансового та податкового обліку Департаменту фінансів АТ «УКРСИББАНК»

24 червня 2022 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про рух грошових коштів
за рік, який закінчився 31 грудня 2021 року
(у тисячах українських гривень)

	Примітки	За 12 місяців 2021 року	За 12 місяців 2020 року
Грошові потоки від (для) операційної діяльності			
Проценти отримані		3 911 665	3 952 549
Проценти сплачені		(324 584)	(680 043)
Чисте (збільшення)/зменшення від операцій з іноземною валютою		600 136	539 873
Прибуток від відшкодування кредитів та авансів, списаних раніше	23	171 628	146 491
Чисте (збільшення)/зменшення від операцій з фінансовими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		20 083	21 679
Комісійні доходи, що отримані		2 696 106	2 244 111
Комісійні витрати, що сплачені		(549 052)	(542 315)
Інші виплати грошових коштів за операційною діяльністю		(109 047)	(3 582)
Виплати працівникам та виплати від їх імені		(2 291 481)	(2 111 146)
Адміністративні та інші операційні виплати, що сплачені		(1 166 410)	(1 091 493)
Податки на прибуток сплачені, класифіковані як операційна діяльність		(749)	(6 202)
Грошові потоки від (для) операційної діяльності		**2 958 295**	**2 469 922**
Чисте (збільшення)/зменшення обов'язкових резервів у Національному банку України		(217 365)	(338 222)
Чисте (збільшення)/зменшення кредитів та авансів банків		(2 481 168)	(6 422 291)
Чисте (збільшення)/зменшення позик та авансів клієнтам		(7 935 327)	551 029
Чистий (прибуток)/збиток від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток		(325 937)	23 064
Чисте (збільшення)/зменшення інших активів		(323 977)	208 575
Чисте збільшення/(зменшення) коштів клієнтів		5 648 345	12 919 806
Чисте збільшення/(зменшення) інших зобов'язань		478 049	45 223
Чисті грошові потоки від операційної діяльності (використані в операційній діяльності)		**(2 199 085)**	**9 457 106**
Грошові потоки від (для) інвестиційної діяльності			
Придбання цінних паперів		(438 000 994)	(597 109 638)
Надходження від реалізації інвестицій у цінні папери		439 532 364	592 578 575
Придбання основних засобів		(606 685)	(483 039)
Надходження від продажу основних засобів		22 838	5 724
Дивіденди отримані		2 383	2 635
Грошові потоки від втрати контролю над дочірніми підприємствами або іншими господарськими одиницями		-	4 953
Чисті грошові потоки від інвестиційної діяльності (використані в інвестиційній діяльності)		**949 906**	**(5 000 790)**
Грошові потоки від (для) фінансової діяльності			
Повернення інших залучених коштів		(659)	(1 032)
Повернення субординованого боргу	16	-	(298 561)
Виплати за орендними зобов'язаннями	16	(60 922)	(17 271)
Чисті грошові потоки від фінансової діяльності (використані у фінансовій діяльності)		**(61 581)**	**(316 864)**
Вплив змін валютного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти		(1 034 112)	2 461 347
Збільшення/(зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів		(2 344 872)	6 600 799
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок періоду	**7**	**15 638 744**	**9 037 942**
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець періоду	**7**	**13 293 872**	**15 638 741**

Затверджено до випуску та підписано:

Л. Дюпуш,
Голова Правління АТ «УКРСИББАНК»

24 червня 2022 року

Т. В. Семенюк,
Головний бухгалтер – Начальник Управління фінансового та податкового обліку Департаменту фінансів АТ «УКРСИББАНК»